

v ostrem gorskem zraku, zató so zeló gíbičnega telesa ter plezajo po najstrmejših gorskih robovih. Živé skromno in trezno. Zadovoljni so, da imajo le kosce ovsenjaka, če tudi prav suhega, kakor je kamen trd; a tudi tega bi stradali, ako bi si ne znali drugače služiti vsakdanjega hruha. Najrajše se pečajo s pripravljanjem desák in skodel. Nekateri izdelujejo tudi različno leseno orodje ter mízarijo izvrstno. — Moški se ogrinjajo v dolge rujave koce, ki se ne zapenjajo; robače (srajce) imajo debele brez ovratnika, ki je spenjajo z medenkami (mednimi sponami). Pas imajo usnjat; hlače dolge in bele, a na nogah opanke iz neustrojenih kož. Čez pleča jim visi usnjata torba. Gorali so po leti in zimi zmirom jednako oblečeni, ter kažejo gosli celó v najhujšem mrazu, ko vse škriplje pod nogami. — Ženske se oblačijo v belo platno. Od belega platna imajo robačo, sukno, pas in pečo, samo oprsnik je barvast. Obutalo imajo kakor moški; nekatere nosijo tudi rudeče ali rumene skórne. Dekleta si kitijo glave s pisanimi trakovi, a najrajše imajo, da so jim robače in rokavi lepo prešiti z barvastimi vrvicami. Okrog vratu nosijo brojanice (koralde). Sukno imajo rudeče ali pa modro ovrvčeno.

Gorali so, kakor vsi pravi Slovanje, zeló gostoljubni, pošteni, priprosti in vztrajni. Radi pojó in plešó. Mnogi so tudi dobri vremenski proroki, kakor sploh vsi taki ljudje, ki živé v prosté naravi.

— d.

Krištof Šmid.

(Dalje.)

V Thannhausnu so se pokazali prvi cvetóvi Šmidove pisateljske delavnosti. Najpred je spisal zgodbe sv. pisma, ki so skoraj povsod znane. To je bilo 1801. leta. Potlej je dal na svetlo knjižico „Prvi nauk o Bogu.“ Ta mična knjižica je bila namenjena prvenccem v šoli, ki so jo z velikim veseljem čitali. Kmalu potem so prišli na svetlo „Piruhi“, „Genovefa“ in različni drugi njegovi spisi, katerih mnogo je že tudi na slovenski jezik preloženo. Iz začetka je Kr. Šmid pisal povesti samo za šolsko mladino v Thannhausnu, katerej je ob nedeljah po poludne svoje rokopise na glas bral; še le pozneje jih je dal na občno željo svojih prijateljev v natis. Velik vtisek, ki so ga imele njegove povesti na nežna srčeca preljubih otrok, popisuje nam njegova nčenka, katera med drugim to-le pripoveduje: „Željno smo vselej pričakovali, da se vrata odpró in naš preljubi prijatelj z rokopisom v roki stopi v šolo. Vse, kar nam je bral, nam je tudi primerno razlagal, in mi otroci smo ga kaj radi poslušali. Večkrat so bile pripovedke tako ganljive, da smo se otroci glasno jokali in naš prijatelj je bil primoran z branjem prenehati. Čas nam je tako hitro minul, da nijsmo vedeli kdaj in kako. Od nedelje do nedelje smo se že naprej veselili, da pride zopet nova povest na vrsto. Posebno nam se je dopadla prelepa povest o „Genovefi“ in „Cvetlični jrbašček.“ Včasí nam je bilo naloženo, da naj kako povest doma spišemo, in res je mnogo učenk „cvetlični jrbašček“ po več pól prav dobro iz spomina napisalo. A povesti, ki nam jih je Kr. Šmid ob nedeljah po poludne čital, nijso nam ostale samo v spominu, nego mnogim dekletom so bile tudi vodilo v poznejšem življenji.“

Nekako zavzet se mora človek vprašati: kako to, da so te povesti, najpred v majhenej vasi spisane in šolskej mladini brane, pozneje prodrle in se

razširile malo ne po vsej Evropi in tudi po drugih delih sveta? Nekaj posebnega mora biti v njih, ker jih mlado in staro s tako udanostjo in ljubeznijo bere. Kr. Šmidove pripovedi najdemo na severu in na jugu, v hiši bogatina in priprostej koči siromaka. A temu se nij čuditi, da so se njegovi spisi tako razširili po vsem svetu, ako se pomisli, da je Kr. Šmid pisal vse svoje spise priprosto, prav tako, kakor čuti, misli in govori nedolžna mladina in priprosto ljudstvo. Mnogi pisatelji za mladino so ga pozneje posnemali, a nobeden ga nij dosegel. Kdor hoče pisati za otroke in priprosto domače ljudstvo, treba da ima poseben dar zato od Boga že od rojstva.

Tvarine svojim spisom nij iskal in pobiral po neznanih tujih krajih, nego vzel jo je vselej iz obližja, dobro vedoč, da človeka najbolj mika in veseli to, kar ima in vidi okoli sebe. Vse njegove povesti so lepe podobe domačega življenja; v njih vidimo v najskrivnejši kotiček človeškega srca kakor v cvetično čašico. In ravno ta naravnost dopada, ter zanimiva človeško srce.

Po vseh njegovih povestih gleda milostljivo oko božje z nebeske višine in vidi se iz njih, da roka božja vlada človeško osodo. Podloga vsem tem idiličnim povesticam je sv. vera, katera nas vselej in povsod tolaži, hrani, opominja, posvečuje in osrečuje. To je ona čarobna moč, ki uname sree vsacega, kdor Šmidove pripovedi bere. Zatorej bodo Šmidove pripovedi ostale vedno svojina narodne književnosti, in njegovi prelepi spisi bodo še poznim vnukom tečno berilo, ki bode razveseljevalo otroke in starčke. Po vsej pravici se lahko reče, da je Kr. Šmid pokazal pravi pot pisateljem mladinske literature. Naj bi ga posnemali posebno naši slovenski pisatelji, kadar pišejo za našo mladino.

Skoraj celih dvajset let je preživel Kr. Šmid v Thannhausnu, kjer je v tem času tudi divjala viharna vojska, razdevajoča нравnost in vse lepe čednosti. Kr. Šmid je v teh zelo burnih časih živel zadovoljno, ter je izobraževal in vzrejal nežno mladino za boljše čase. A nenadoma ga doleti velika čast. Od bavarske kraljeve vlade je bil imenovan za okrajnega šolskega nadzornika na to in ono stran Mindla. Tudi profesuro estetike na vseučilišči v Dillingenu so mu ponujali, a nij je mogel prevzeti zaradi bolehnosti.

Leta 1816. je zapustil Thannhausen, v katerem je bil tako rekoč domač; dobil je od grofa Stadiona dobro faro Oberstadion na Virtemberžkem. Tudi tu je imel dve ponudbi: prvo za nrávstveni nauk na vseučilišči v Tübingenu, a drugo za vodjo duhovnišnice v Rotenburgu ob reki Nekarji; a nobene nij sprejel, ker je hotel ostati župnik ter tako s peresom, z besedo in dejanjem delati mladini v blagor in korist. V Oberstadionu, kjer je celih 12 let bival, dal je več lepih spisov za mladino na svetlo.

Leta 1826. je Ljudevit, kralj bavarski, poklical Kr. Šmida zaradi njegovih velicnih zaslug in njegove delavnosti pri vzreji mladine na Bavarsko in mu je dal službo stolnega kapitularja v Augsburgu. Pri osnovi okrajnih šolskih nadzornij na Bavarskem je bil Kr. Šmid imenovan za prvega med udi okrajnega šolskega nadzorstva Gorenje-Donavskega okraja, a 1837. leta je kralj Ljudevit prvi tega z zaslugami bogatega moža ozaljšal s civilnim redom bavarske krone.

(Dalje prihodnjič.)